

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خاوران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خاوران

معاونت پژوهش

عنوان

سبک تعامل انسان با طبیعت در قرآن و روایات

استاد راهنما

حجت الاسلام کاظم مصطفایی

نگارنده

معصوم سرلک

سال تدوین

۱۳۹۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحمیدیه

حمد و سپاس بی قیاس ملک العرشی را سزااست که با خطاب مستطاب «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ» (سوره ۱۷ آیه ۷۰) تاج عزت بر سر انسان نهاد و بر سایر خلایق برتری اش داد. پس جهت راهنمایی انسان، انوار مقدسه ی قرآن و اهل بیت را همراهش کرد تا در مسیر پرپیچ و خم زندگی تنها نماند و از وسوسه های شیاطین ایمن شود، با یاری رسول باطنی اش؛ عقل سلیم.

اینک ما با توسل به دو نور مقدس قرآن و اهل بیت، سعی در روشن کردن مسیر ابدیت داریم تا تعاملی صحیح با خلق خداوند داشته باشیم.

تقدیم

سپاس فراوان دارم از خداوند تعالی و اهل بیت (ع) که در تمام زندگی ام دستگیر و روشنی دهنده ی راهم بودند. اجر این نوشتار را تقدیم می کنم به دردانه ی هستی که خداوند فرموده است؛ «لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتَ الْآفَلَاقَ: اگر نبود هستی، هست نمی شد.» «خانم فاطمه ی زهرا (س) و دردانه اش بانو زینب کبری (س).

تقدیر و تشکر

از تمام کسانی که در گردآوری این نوشتار مرا یاری کردند، کمال تشکر را دارم و از خداوند
منان برایشان اجر عظیم، آرزو می کنم؛ از جمله خانواده ام و همسر بزرگواری که در این راه با تمام
ناملایمات های روزگار کنارم ماندند.

۱۴- سید قطب، خصایص التصور الاسلامی، چاپ اول، قم: موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل

بیت، ۱۹۰۶

۱۵- صفایی حائری، علی، تطهیر با جاری قرآن، قم: نشر لیلہ القدر، ۱۳۸۶

۱۶- طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، قم: جامعه

مدرسین، ۱۳۸۶

۱۷- طوسی، محمد بن حسن، امالی، قم: موسسه امام هادی، ۱۴۱۵

۱۸- قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، دعای جوشن کبیر.

۱۹- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تحقیق علی اکبر غفاری، چاپ دوم؛ تهران: دارالکتب

الاسلامیه، ۱۳۸۹

۲۰- کیلانی، ماجد عرسان، سیرآرای تربیتی در تمدن اسلامی، (ترجمه و نقد و اضافات بهروز

رفیعی) قم و تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه مرکز مطالعات فرهنگی تهران، ۱۳۸۶

۲۱- مبلخی آبادانی، عبدالله، تاریخ ادیان و مذاهب جهان، ج ۱ و ۲، ۱۳۷۳

۲۲- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۲ و ج ۳ و ج ۶۶، چاپ دوم، بیروت: موسسه الوفا، ۱۴۰۳

۲۳- محمدی ری شهری، محمد، حکمت نامه ی پیامبر اعظم، ج ۱۴ و ۸، قم: دارالحديث، ۱۳۸۶

۲۴- -----، دانشنامه ی عقاید اسلامی، ج ۶، ترجمه ی محمد مهریزی، قم: دارالحديث،

۱۳۸۶

۲۵- -----، دوستی در قرآن و حدیث، ترجمه ی حسن اسلامی، قم: دارالحديث، ۱۳۸۷

۲۶- -----، میزان الحکمه، ج ۳، چاپ ۳، قم: دارالحديث، ۱۳۸۱

۲۷- مطهری، مرتضی، عدل الهی، تهران: صدرا، ۱۳۹۷

۲۸- معرفت، محمدهادی، التمجید فی علوم القرآن، قم: دارالحدیث، ۱۳۷۸

۲۹- مفضل بن عمر، توحید مفضل، (ترجمه نجف علی میرزایی)، انتشارات هجرت، ۱۳۷۷

۳۰- مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، ج ۲: فروع مسائل اخلاقی، قم: انتشارات امام علی بن

ابیطالب، ۱۳۷۸

۳۱- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، ج ۱، ۷، ۹، ۱۱، تهران: دارالکتب الاسلامیه،

۱۳۷۹

۳۲- مهیار، رضا، فرهنگ فارسی عربی، چاپ سوم، طیف نگار، تهران: دانشیار، ۱۳۸۲

۳۳- میرسلیم، سیدمصطفی، دانشنامه جهان اسلام، ج ۱، چاپ دوم، بنیاد دایره المعارف اسلامی،

۱۳۷۵

۳۴- نوری، محدث، مستدرک الوسائل، قم: موسسه آل البيت، ۱۴۰۸ ق

۳۵- هندی، متقی، کنز العمال، بیروت: موسسه الرساله، ۱۹۸۹ م

لیست مقالات و پایان نامه ها

۳۶- انتظاری، علی رضا، بررسی مبانی و حیانی حفظ محیط زیست، مجله پژوهشهای اعتقادی کلامی،

شماره ۷، پاییز ۱۳۹۱

۳۷- برزنونی، محمدعلی، مقاله اسلام و اخلاق زیستی با تأکید بر اخلاق محیط زیست، فصلنامه ابن

سینا، ۹۱/۱۲/۱۶

۳۸- حسینی، علی، سیره رسول خدا درباره طبیعت و کشاورزی و محیط زیست، مجله فرهنگ

جهاد، شماره ۴۳ و ۴۴، بهار و تابستان ۸۵

۳۹- خامنه ای، سیدعلی، پیام به اولین همایش حقوق محیط زیست، روزنامه ایران، ۱۳۸۲/۳/۲۲

۴۰- خدامیان آرانی، علی اکبر، اهل بیت و محیط زیست، علوم و معارف قرآن و حدیث، سال اول،

شماره ۴، ۱۳۹۴

۴۱- شیعه علی، علی، اخلاق محیط زیست با نگاهی به روایات فریقین، مطالعات تقریبی مذاهب

اسلامی، سال ۸، شماره ۳۱، بهار ۱۳۹۲

۴۲- علوی، سیدحمیدرضا، طبیعت شناسی، مجله معرفت، سال ۲۱، شماره ۱۷۶، مرداد ۱۳۹۱

۴۳- فتحعلی، محمود، نظریه اخلاق زیست محیطی اسلام با تأکید بر آرای استاد مصباح یزدی مجله

حدیث زندگی، شماره ۳۶، مرداد و شهریور ۸۶

۴۴- فراهانی فرد، سعید، محیط زیست و مشکلات و راههای برون رفت از منظر اسلام، اقتصاد

اسلامی، سال ششم، تابستان ۱۳۸۵

۴۵- -----، تأثیر محیط زیست سالم بر انسان در آموزه های اسلامی، مجله پاسدار اسلام،

آذر ۱۳۸۵، شماره ۳۰۰

۴۶- -----، کتاب طبیعت در کتاب خدا، مجله حدیث زندگی، شماره ۳۶، مرداد و شهریور

۳۸۶

۴۷- فغفور مغربی، حمید، مبانی معرفت شناسانه اسلامی در محیط زیست، فصلنامه اخلاق زیستی،

سال اول، شماره ۲، ۱۳۹۰

۴۸- -----، حمید، اصول اخلاقی محیط زیست از منظر اسلامی، فصلنامه اخلاقی پزشکی، سال

سوم، شماره ۸، ۱۳۸۸

۴۹- گرجیان، محمدمهدی، مقاله ی فطرت و عشق از منظر آیت الله شاه آبادی و امام خمینی، مجله

ی قیاسات، ۱۳۸۴، شماره ۳۶

۵۰- محقق داماد، سیدمصطفی، طبیعت و محیط زیست از نگاه اسلام، نامه فرهنگ، دوره ۴، شماره

۱۳، ۱۳۷۳

۵۱- نبوی، سیدعبدالحسین و مرضیه شهریاری، مقاله دین و اخلاق و محیط زیست، مجله انسان و

محیط زیست، دوره ۱۲، شماره ۲، تابستان ۹۳

۵۲- هاشمی، سیدحسین، انسان و طبیعت در قرآن، مجله پژوهشهای قرآنی، مقاله ۱۱، دوره ۴،

زمستان ۱۳۷۷

سایت های اینترنتی

۵۳- بی نام، کتاب طبیعت در کتاب خدا، مجله حدیث زندگی، سایت حوزه، تاریخ انتشار

۱۳۸۶/۱۱/۴

۵۴- بی نام، تأثیر محیط زیست سالم بر انسان در آموزه های اسلامی، مجله پاسدار اسلام، سایت

حوزه، تاریخ انتشار ۸۶/۹/۱۲

۵۵- بی نام، سفارشات قرآن درباره چگونگی رفتار با طبیعت، خبرگذاری شبستان، تاریخ انتشار

۱۳۹۲/۱/۱۱

۵۶- بی نام، محیط زیست، و یکی فقه دانشنامه حوزوی

۵۷- بی نام، فقه محیط زیست، ویکی فقه دانشنامه حوزوی

۵۸- بی نام، معنای فساد در قرآن، سایت تبیان، ۱۳۹۲/۲/۱۱

۵۹- بی نام: طغیان طبیعت، دین و اندیشه، سایت مهر نیوز، ۹۲/۵/۹

۶۰- امین حسین پور، انسانها چگونه محیط زیست را تحت تأثیر قرار می دهند، سایت راسخون،

۹۵/۳/۱۲

۶۱- سایت واژه یاب